

УДК 316.774:316.62

Інна Федорова, Наталя Тарасенко
(Одеса)

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПОВЕДІНКУ ЛЮДИНИ У СУСПІЛЬСТВІ

У роботі зроблено спробу дослідити проблему впливу засобів масової інформації на поведінку, свідомість та життя людини у суспільстві. Наведено інформацію щодо впливу засобів масової інформації на свідомість людей різних вікових груп.

Ключові слова: засоби масової інформації, масова інформація, свідомість, поведінка людей, людське суспільство, соціальне управління.

The paper attempts to investigate the problem of media influence on behavior, consciousness and human life in a society. Information on the influence of the mass media on the consciousness of people of different age groups is given.

Key words: mass media, mass information, consciousness, behavior of people, human society, social management.

Засоби масової інформації в сучасному світі перетворилися на потужний інструмент впливу на людське суспільство. ЗМІ не лише виконують інформативну функцію, але й пропагують ідеї, погляди, вчення, політичні програми і беруть, таким чином, участь у соціальному управлінні.

У теперішній час значно зріс вплив засобів масової інформації на особистість. Провідну роль у цьому процесі займає телебачення. Поступово телебачення витісняє газети і журнали, конкурує з радіо. Конкуренція з пресою пояснюється появою на телебаченні нових технологій: цифрового, супутникового телебачення, комп'ютерних технологій. У зв'язку з цим помітно зросла оперативність передачі інформації і, як наслідок, ускладнена можливість контролю за чистотою ефіру.

Ще одним засобом впливу на особистість є доступний високошвидкісний Інтернет. Сьогодні за допомогою Інтернету можна отримати інформацію значно легше, ніж будь яким іншим способом.

Темою нашої роботи є дослідження проблеми впливу засобів масової інформації на поведінку, свідомість та життя людини у суспільстві.

Мета роботи: вивчити вплив засобів масової інформації на свідомість людей різних вікових груп.

Проблематику соціології масових комунікацій науковці почали досліджувати ще у першій половині ХХ ст.. Зокрема певну зацікавленість ми бачимо вже у західних теоріях соціології та психології пропаганди. Наприклад, М. Вебер досліджував проблеми вивчення преси, Г. Лассел та А. Мальям опублікували дослідження з масової культури. Українські соціологи Б. Грушин, Б. Фірсов, М. Лауристін теж приділяли велику зацікавленість дослідженням даної проблематики [3, с. 405].

Актуальність розгляду даної теми полягає в тому, що сучасні люди, а зокрема підлітки все більше часу проводять за екраном телевізора чи за комп'ютером, ніж того вимагають їхні потреби в інформації чи розвагах, і це негативно впливає на формування повноцінної особистості.

ЗМІ сьогодні – це найпотужніший чинник впливу на психічний стан людей. Поряд з сім'єю, школою і університетом система масової комунікації – найважливіший канал отримання інформації про суспільство і, отже, засіб його більш глибокого пізнання і вивчення.

Під засобами масової інформації (далі - ЗМІ) розуміють газети, журнали теле- і радіопроеграми, кінодокументалістику, інформаційні агенції, інші періодичні форми публічного розповсюдження масової інформації.

У процесі функціонування засоби масової інформації здійснюють двобічний зв'язок між комунікатором та реципієнтом (тим, хто сприймає інформацію), відбувається своєрідне спілкування – не особисте, а за допомогою масових форм зв'язку. Зрозуміло, що діяльність ЗМІ має важливі суспільно-політичні наслідки, оскільки характер масової інформації, адресований аудиторії, визначає значною мірою її ставлення до дійсності і напрям соціальних акцій. Тому ЗМІ не лише виконують інформативну функцію (хоча вона має бути основною), але пропагують ідеї, погляди, вчення, політичні програми і беруть, таким чином, участь у соціальному управлінні. Шляхом формування громадської думки, вироблення певних установок, вони спонукають людину до тих чи інших вчинків.

Тому не дивно є думка про те, що ЗМІ здійснюють вплив на суспільство, його розвиток. Особливістю масово-інформаційних процесів останнього часу є їхня "демасифікація" – можливість вибору для індивіда тієї інформації, яку він сам хоче отримати, а не яку йому нав'язують ззовні, хоча це й пов'язано з певними труднощами технічного й політичного плану. За виразом Г. Тарда, "під впливом преси в суспільстві створюється колективна свідомість, об'єднана атмосферичною оболонкою, коли певні якості індивідів взаємно позначаються одне на одному, а їх дії зливаються в унісон, спрямовуються загальною течією ідей й пристрастей. Така духовна єдність індивідів породжується одночасністю їхніх переконань, що формуються пресою" [1, с. 33]. Демократичне суспільство, якщо воно хоче залишитися саме таким, змушене балансувати між двома (як мінімум) крайнощами: з одного боку, без свободи слова не має демократії, з іншого – існує небезпека використання свободи слова для маніпулювання масовою свідомістю, – що є досить актуальною темою для будь-якого суспільства, бо перш за все принижує його почуття гідності та вводить в оману.

З погляду соціальної науки, маніпулювання – це система засобів ідеологічного й соціально-політичного впливу з метою зміни мислення й поведінки людей всупереч з їх інтересами. Виділяють два основних види маніпуляції: оперативну маніпуляцію свідомістю й поведінкою людей та стратегічну маніпуляцію. Оперативна (або ситуаційна) маніпуляція полягає в тому, що, використовуючи вже наявні в свідомості людей цінності, потреби, стереотипи, звички, маніпулятор змушує їх сприймати ту або іншу соціальну інформацію так, як йому вигідно, й спрямовує їхні соціально значущі дії у потрібне для себе річище. Стратегічна маніпуляція полягає в тому, що на протязі багатьох років в свідомості людей формуються ті цінності, потреби, ідеї, стереотипи, звички, які й самі по собі сприяють підтримці стабільності вигідного маніпуляторіві політичного й економічного ладу й можуть бути використані в оперативній маніпуляції, якщо з'явиться така потреба.

Навколишня реальність знаходиться в постійному розвитку: нові знання і навички, нова інформація і нові події кожен день включаються або у вже створені раніше структури, або утворюють нові. ЗМІ висвітлюють різні актуальні суспільні проблеми, тим самим впливаючи на думки та поведінку людей, як у суспільстві, так і особистісно. Наприклад, існує чітко сформульована громадська думка відносно таких глобальних загальнолюдських проблем, як запобігання екологічної катастрофи, термоядерної, біологічної війни і т. д.

Друкування (газети, тижневики, журнали, альманахи, книжки) посіло особливе місце в системі ЗМІ. Продукція, що вийшла з-під друкарського верстата несе інформацію у вигляді надрукованого буквеного тексту, фотографій, малюнків, плакатів, схем, графіків та інших зображально-графічних форм. Є можливість швидкого, оглядового ознайомлення з усім «репертуаром» повідомлень, включених в номер чи книгу. Завдяки цьому можна скласти загальне враження про зміст випуску. Крім того, у людини є можливість самому аналізувати інформацію.

Найбільш характерною рисою радіомовлення є те, що носієм інформації в цьому випадку виявляється лише звук. Радіозв'язок дозволяє миттєво передавати інформацію на необмежені

відстані. Відсутність відеоряду дозволяє слухачам проявити свої здібності «фантазування» уявного образу. Радіотеатр, читання художніх творів і передача літературно-музичних композицій дозволяють створювати за допомогою музики і тексту своє бачення персонажа, відповідне особовому характеру сприйняття художнього твору.

Телебачення «народилося» на перетині можливостей радіо і кіно. На телебаченні можлива організація оперативних передач як зі студії, так і з місця подій. Переваги ж такої передачі, в значно більшому «ефект присутності», оскільки інформація міститься в єдності звуків відеоряду. У необхідних випадках передачі робляться з акцентом або на звуковий ряд, або на відеоряд.

Система віртуальної реальності все більше виявляється задіяною в процесі життєдіяльності людини, а також всього суспільства. Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології надають безпрецедентні можливості також і для дитячого навчання і творчості. Інтернет допомагає розвивати здібності дітей. Наприклад, основна діяльність підлітка – навчальна, в ході якої підліток не тільки опановує навички і прийоми отримання знань, але й збагачується новими, мотивами і потребами, опановує навички соціальних взаємин. Інтернет все частіше і частіше стає бібліотекою знань не тільки для підлітків, але і для всіх людей, які потребують отримання інформації. У всесвітній павутині з кожним днем додається тисячі людей. Інтернет-аудиторія зростає, підвищується рівень поінформованості в ті чи інші події, що, звичайно ж, позначилося на суспільстві. Мережа змінила структуру сучасного суспільства. Об'єднавши кожного з кожним, вона зробила світ тісніше, знищивши географічні бар'єри.

З безлічі рекламних засобів, телевізійна реклама – різнобічна. Її унікальність визначається, поєднанням звукового і зорового впливу і величезною аудиторією. Реклама – це вже невід'ємна частина нашого життя. Суспільна потреба в рекламі з'являється там, де споживач має вибір. Навколишня реальність знаходиться в постійному розвитку: нові інформаційні технології, нововведення в комп'ютерній сфері, прогресивний розвиток науково-технічної бази – все це залишає своєрідний відбиток на настрої сучасної людини, зокрема молоді.

Завдяки своїй біологічній природі, людина піддається навіюванню, наслідувальності. Сама по собі діяльність ЗМІ, що ставить завданням вселити що-небудь суспільству, є негуманною, оскільки люди не можуть контролювати спрямований на них вплив і виявляються безсилим перед подібними навіюваннями. Одним з негативних впливів є пропаганда. За багато років вона відпрацювала велику кількість прийомів для маніпулювання суспільною свідомістю, які, дійсно, ефективні і дозволяють впливати на масу певним чином. У певний момент ЗМІ «подається» інформація, яка часто є брехнею. Як правило, така інформація подається з різних джерел і западає в підсвідомість людини, використовується в момент прийняття якогось важливого рішення, і коли буде відома правда – мета вже буде досягнута. Таким чином, цей метод досить ефективний. В останні роки соціальні мережі набули великої популярності як на території України, так і в усьому світі.

Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що в умовах інформаційної цивілізації ЗМІ мають величезні можливості для маніпулювання, вони вже сьогодні здатні отримувати від людей потрібне світосприйняття, закладати необхідні стереотипи поведінки, програмувати їхні бажання, формувати реальну однодумність у країні й світі. Різка підвищення ролі ЗМІ в політичному і громадському житті дало підстави для появи цілого ряду концепцій, що обґрунтовують пріоритетну значимість цього інституту в житті суспільства та настання епохи "медіа- чи телекратії". Досвід показує, що роль ЗМІ як форми влади має тенденцію до посилення. В інформаційному суспільстві вони можуть стати чільним фактором прийняття і регуляції не тільки політичних, але й психологічних рішень. Засоби масової інформації, насамперед телебачення, нині не стільки відбивають та інтерпретують дійсність, скільки конструюють її за своїми правилами і за установками замовників. Більшість людей схильна до навіювання і управління, що здійснюють мас-медіа. При цьому відмінною рисою прихованого впливу на свідомість є той факт, що для об'єкта

маніпуляції створюється ілюзія, видимість свободи вибору, але насправді переконання, погляди, думки йому нав'язуються ззовні. Це пов'язано з тим, що людина сучасного суспільства формується та існує в мегаінформаційному просторі, створеному ЗМІ. Вона будує свою поведінку переважно на базі інформації, котра щоденно передається по теле- й радіоканалах, з друкованих видань й інтернету. І в цьому значенні людина інформаційного суспільства невилна, оскільки не має нагоди самостійно, без участі мас-медіа отримувати всю необхідну інформацію про події, що відбуваються в світі. До того ж нерідко люди стають заручниками маніпулятивних технологій унаслідок невміння або небажання критично, осмислено підходити до отриманої інформації.

Вихід з даної ситуації полягає у посиленні правового регулювання та суспільного контролю діяльності ЗМІ, вихованні критичного відношення до них.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Демідова А.А., Ярова А.Б. Засоби масової інформації як “четверта неформальна гілка публічної влади” / А.А. Демідова, А.Б. Ярова // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції “Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки” (30 жовтня 2017 р.). Полтава. РВВ ПДАА, 2017. С. 33-34.

2. Кравченко Є.І. Чоловік і жінка: погляд крізь рекламу // Соціологічні дослідження. 1993. № 2.

3. Сірий Є.В. Соціологія. К.: Атіка, 2007. С. 401-405.

УДК 316.33

*Наталія Чернікова, Тетяна Петренко
(Дніпро)*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У статті розглянуто основні фактори, що здійснюють вплив на формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді. Увагу акцентовано на трансформації їх змісту та значення в умовах сучасного суспільного розвитку.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, освіта, сім'я, засоби масової інформації, сучасна молодь.

The article considers the main factors influencing to the formation of modern youth's value orientations. Attention is focused on the transformation of its content and meaning in the conditions of modern social development.

Key words: values, values orientation, education, family, mass media, modern youth.

XXI століття – століття бурхливого розвитку науки, техніки та високих технологій. Сучасна молодь рухається пліч-о-пліч із світовим прогресом. Вона є більш обізнаною, тому що новітні технології дозволяють отримувати набагато більший обсяг інформації, ніж 15-20 років тому. Молодь легше формує і змінює свої позиції, адже, в систему в її цінностей легше ввести щось нове, ніж в систему зрілої людини, позиції якої вже сформовані.

Особливістю формування ціннісного світу сучасного молодого покоління є поєднання «традиційних» факторів з новітніми, а також трансформація їх завдань з урахуванням таких особливостей розвитку сучасного суспільства, як, зокрема, інформатизація, глобалізація, якісне зростання ризиків тощо.

Сімейна атмосфера традиційно впливає на формування звичок, поведінки, розуміння про добра та зла, дозволеного та забороненого. Сім'я вводить дитину в світ знань, суспільних прав та обов'язків. Саме у сім'ї закладаються та будуються основи фізичного,